

Jasna Markuš

BOGATI JURE PRAZNIH ŽEPOV

Ilustriral Simon Sanda

Jurka Burka in mlade brihte 10

Založba Pivec
2013

Jure je bil za svojo starost precej majhen, preveč suhljat in veliko preresen. Mama mu je govorila, da so za njegovo drobižkasto postavo krivi njeni geni in da se bo do polnoletnosti zagotovo potegnil. Toda on ni potreboval nobene tolažbe. Že dolgo mu je bilo popolnoma vseeno, če pri telovadbi stoji na repu vrste, saj je vedel, da moč človeka ni v njegovi višini in mišicah, temveč v glavi. To mu je dokazal tudi njihov sosed, gospod polkovnik, ki je tistega groznega večera, po katerem je ostal z mamo sam, kljub svojim častitljivim letom in šibki telesni konstrukciji obvladal njegovega kot gora velikega, povsem podivjanega očeta.

Juretov oče je kot gradbinec delal na terenu in domov je prihajal le za vikende.

Običajno se je prikazal šele pozno zvečer, ves zabuhel in smrdeč po alkoholu. Velikokrat je že na pragu začel razsajati. Razjezile so ga lahko najrazličnejše malenkosti. Včasih se je razburil, češ da so njegovi copati postavljeni na napačno mesto ali je na tleh opazil kakšno nevidno smet, včasih je znorel, ker po njegovem mama ni pokazala zadostnega navdušenja, da se je vrnil, še bolj pa ga je razjarilo, če je nehote pozabila vzeti ključ iz ključavnice in je moral zvoniti. »Moja vrata, moja lastna vrata mi zaklepaš pred nosom, baba hudičeva!« je ob takih, sicer redkih slučajih živalsko rjovel po hodniku in preden mu je revica uspela odpreti, s svojim razgrajanjem zbudil vse sosede.

Nič čudnega torej, da se Jure koncev tedna niti najmanj ni veselil. Zanj so bili še veliko bolj mučni od obiskov pri zobozdravniku in če bi se dalo, bi jih kar ukinil. Kadar je bil doma, je oče vsako jutro pričel s krepko dozo domačega žganja, nato pa ves dan vase zlival brizgance, malodane enega za drugim. Do poldneva je bil po navadi že tako pijan, da se

je kar opotekal po stanovanju, in tudi njegovi nekontrolirani izbruhi so iz ure v uro postajali glasnejši. Proti večeru je za nekaj ur omagal, smrčeč na kavču pred televizijo v dnevni sobi, sredi noči pa se je žejna zver v njem spet razbesnela. Kljub debelim stenam je Jure nemalokrat slišal, kako se znaša nad mamó, ob topem odmevanju udarcev, ki so padali po njej, pa je občutil pravo telesno bolečino. Kot da bi mu nekdo s svedrom za zobe vrtal v srce.

Čeprav oče njega nikoli ni tepel, a tudi objel ne, so se Juretu pred njegovim pogledom kolena čudno zmehčala, glavo in ramena pa mu je neprenehoma vleklo k tlom, da je deloval še manjši. Kadar ga je oče kaj vprašal, je le z največjim naporom uspel gladko izgovoriti kakšno besedo. Jezik se mu je neprestano zatikal in nenavadno okoren sam od sebe šumnike spreminjal v sičnike, kar je vsakič znova izzvalo očetov posmeh. »A vv-vcasih?! Vv-vcasih si rekel? Pha! Kaj pa to pomeni, tepcek?« se je norčeval iz njegovega poskusa, da bi v odgovor, ali ga

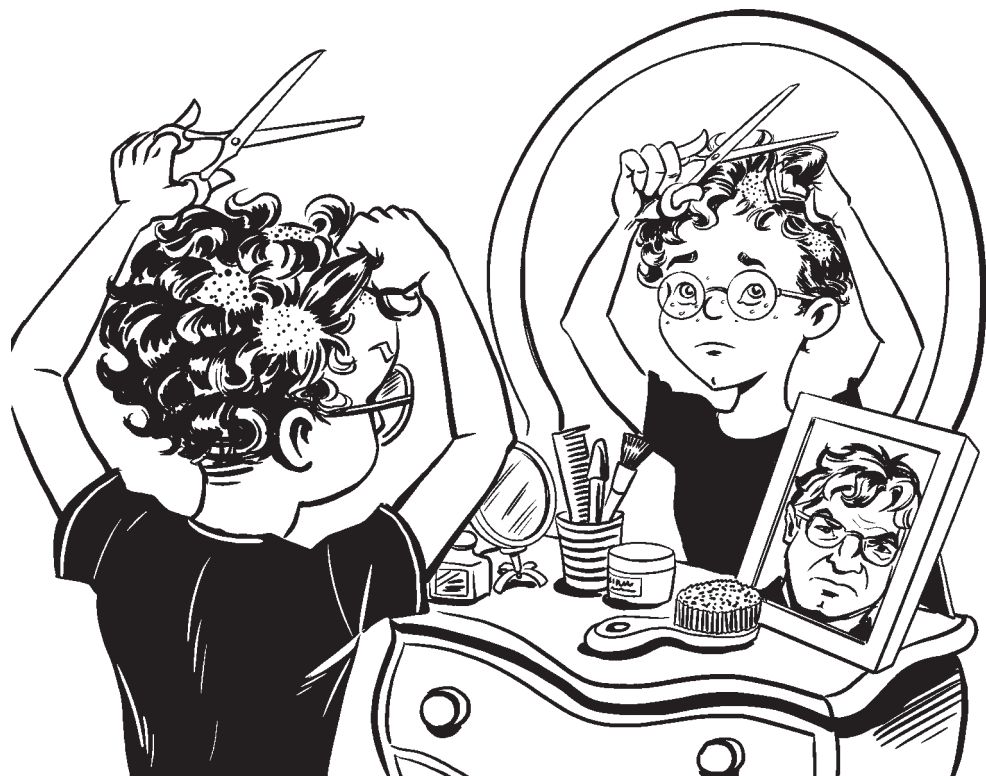
čez teden kaj pogreša, izdavi včasih, potem pa se je spravil na mamo. »Si čula svojega mulca?! Ne samo da je grinta grižava, za povrh je še bebav! Pri teh letih niti govoriti ne zna! In to si samo ti kriva, da veš! Kakršna mati, takšen sin!« ji je pogosto kriče očital, nato pa z dvignjeno roko planil proti njej. »Ta pankrt sigurno ni moj!!! Priznaj že enkrat, vlačuga!!! S kom si ga staknila? Povej, takoj povej!!!!«

Odkar je pomnil, si je Jure želel, da hudobni velikan tudi zares ne bi bil njegov ata. Potiho je upal, da se je zgodila nekakšna pomota in da bo vsak čas prišla na dan. Toda to je bilo malo verjetno. Vsi znanci so trdili, da sta si z očetom podobna kot jajce jajcu, in če se je pogledal v ogledalo, tega niti sam ni mogel zanikati. Pegasta obraza so jima obdajali enako neukrotljivi kodri bakrenega sijaja, njune daljnovidne oči, zaradi katerih sta oba potrebovala očala, so bile enake zelene barve, nasmeh pod enako ukrivljenima nosovoma je pri obeh razkrival nekoliko naprej pomaknjene spodnje zobe in oba sta

imela točno v sredini brade jamico, le da je bila očetova bolj izrazita.

Še kot štiriletni kratkohlačnik je Jure kar nekajkrat skušal ukaniti naravo in spremeniti svoj videz. Najprej se je domislil črne paste za čevlje. Namazal si jo je po laseh in to tako na debelo, da so se mu ravni zlepili ob glavo, a drugega kot večurnega drgnjenja v kadi, za kar je poskrbela mama, preden je oče prišel domov, s tem ni dosegel. Naslednjič je izmaknil šiviljske škarje. Ostrigel se je na kratko, ponekod skoraj povsem do kože, da so se gole lise na njegovi glavi svetile kot bela polja nogometne žoge. Oče je čisto znorel. Ozmerjal ga je z oskubljenim ščenetom, mamo pa zasul s kletvicami in pestmi.

Po tem dogodku je Jure lase pustil pri miru, vendar poskusov, da bi zmanjšal podobnost med seboj in očetom, ni opustil. Več tednov je na bradi nosil velik obliž z izgovorom, da se je odrgnil do krvi, sledila je izguba očal, ki jih naenkrat ni bilo nikjer, in dokler je dobil nove, sta minila dva meseca. Od novembra do februarja se je skrival pod

pleteno kapo, češ da ga od mraza bolijo ušesa, nato pa je napočil pust. Jure ga je komaj čakal. Na pustno soboto si je nadel masko priljubljenega junaka iz risanke o zvezdnih bojevnikih in je razen ponoči sploh ni hotel več sneti, tudi ko je bila maškarada že zdavnaj mimo. Prva dva vikenda se je očetu to zdelo še smešno, tretjega pa mu jo je dobesedno iztrgal z obraza in jo vrgel v smeti.

Malo pred petim rojstnim dnevom je Jure moral v vrtec. Do takrat sta ga čuvali ovdoveli sestri Zora in Dana, ki sta prebivali v isti hiši, v stanovanju pod njihovim. Jure je bil pri njiju zelo rad, še posebej, ker sta imeli vsaka svojega pudlja, Arčija in Lumpa, s katerima se je lahko igral. Toda oče je odločil, da je crkljanja in poneumljanja pri dveh starih babnicah nepreklicno konec. »Skrajni čas, da se mali socializira in kaj nauči, če ga že ti ne moreš!« je zarohnel neke nedelje, mama pa je zahtevo sprejela brez ugovora. Očetu se niti sanjalo ni, da pritlikavi tumpec sam bere velike črke, kajti pred njim si nikoli ni upal vzeti knjige v roke, da na pamet računa do dvajset in šteje do sto ter da veliko besed zna povedati tudi po nemško. Varuški Zora in Dana sta namreč dolgo delali v Nemčiji in prav zaradi Jureta med seboj vedno govorili v tujem jeziku.

V vrtcu je Jure kmalu odkril nekaj nadvse pomembnega. Izvedel je, da dva izmed njegovih vrstnikov očeta sploh nimata, nekateri izmed otrok pa ga sicer imajo,

vendar ne živijo skupaj z njim. Svojo ugotovitev je še isti dan zaupal mami in jo prosil, naj atija nažene proč. »Nočem ga! Jaz ga ne rabim! Brez njega nama je veliko lepše!« je goreč od želje izbruhnil, ona pa ga je samo gledala. V očeh se ji je pojavila takšna žalost kot takrat, ko je oče z vso silo brcnil njihovega mucka Donija, ki je na mestu poginil, zato je Jure sredi prepričevanja utihnil.

Mama ga je objela in močno stisnila k sebi. »Tvoj ati v resnici ni slab človek,« je začela braniti očeta. »Ko si bil dojenček, te je velikokrat previjal in cele noči nosil na rokah, kadar si jokal. Tudi zdaj te ima rad, čeprav se ti morda zdi, da ne.« Po licih so ji polzele solze in njen glas je postal hripav. »V službi trdo dela, veš ... za vse nas se muči ... in trenutno ima hude skrbi ... Prosim, potrpi, ljubček! Boš videl, da bo bolje. Kmalu bo vse drugače ...« mu je obljubljala in ga zibala sem in tja, Jure pa ji je kljub razočaranju prikimal.

Minevali so meseci, Jure je šel v šolo, a mamine obljube se niso izpolnile. Ob dela prostih dnevih je bilo doma še slabše. »Kje je

denar?! Za kaj si ga zapravila?!« je neštetokrat pijansko vpil oče, mama pa se je vse pogosteje zavijala v šal in nosila velika sončna očala, da bi prikrila modrice. Jure je prav tako opazil, da ob ponedeljkih iz stanovanja z očetom izginjajo tudi njihove stvari. Zmanjkala je videokamera, potem glasbeni stolp, računalnik in televizija, za njo pa celo oljna slika, ki jo je mama podedovala po teti in je visela v dnevni sobi. Vanjo si Jure čez vikend skorajda ni upal več vstopiti. Zdela se mu je kot minsko polje, kjer najmanjši nepreviden korak ali napačen gib takoj povzroči eksplozijo. Sobote in nedelje je tako večinoma preživel za zaprtimi vrati svoje sobe, si zatiskal ušesa in si v domišljiji predstavljal, kako bi se sončni vitez iz njegove najljubše pravljice na svojem krilatem konju spustil z neba, pridiral v njihovo stanovanje in se z dvignjenim svetlečim mečem postavil v bran njegovi ubogi mami.

Juretovo sanjarjenje se je naposled vendarle uresničilo. Neustrašni junak sicer ni imel podobe sončnega viteza, temveč osivelega

gospoda polkovnika iz sosednje hiše, toda mamu in njega je za zmeraj rešil očetove tiranije. Zgodilo se je na petek pred veliko nočjo.

Prejšnji večer je mama Juretu povedala, da bo ati nekaj časa ostal doma, ker je izgubil službo. Podjetje, kjer je bil zaposlen, je propadlo in moral si bo poiskati delo drugje. »V teh časih je to težko in lahko traja,« je dodala, Jureta pa je obšla smrtna groza. Ponoči se je premočen od potu neprenehoma zbujal in naslednji dan očeta pričakoval še z večjim strahom kot po navadi. Zaslišal ga je takoj, ko je zapeljal na dvorišče. Gume njegovega starega kombija so zacvilile, zaloputnil je z vrati, nato pa se glasno preklinjajoč napotil proti hiši, da so sosedje drug za drugim hiteli zapirati okna.

Ko se je oče vzpenjal po stopnicah, se je mama vsa siva v obraz obrnila k Juretu. »Nocoj je zelo slabe volje. Raje pojdi v sobo in se zakleni. Pa brž,« je rekla in Jure je ubogal. Z medvedkom Brundom se je zavlekel pod svojo posteljo in tako ni videl, kaj se je

naslednje pol ure dogajalo v njihovem stanovanju. Toda po krikih in trušču je vedel, da je huje kot kdajkoli prej.

V hrup, ob katerem so mu šklepetali zobje, so se nenadoma pomešali drugi zvoki. Najprej sopran gospe Zore in razbijanje po vhodnih vratih, nato bas gospoda polkovnika in lomljenje lesa, zatem sopenje in močan pok, kot da bi se zrušila omara, pa pridušeno ihtenje, kratko zavijanje policijske sirene in zateglo tuljenje rešilca. Sledilo je topotanje korakov, pospremljeno s še več neznanimi glasovi, potem pa je končno nastopila tišina. Čez nekaj trenutkov jo je zmotilo trkanje.

»Jurček, Jurček, sonce moje zlato, odpri teti Zori! Vse je v redu, nič se ne boj. Pridi ven, le pridi,« ga je vabila njegova nekdanja varuška in Jure je splezal iz svojega skrivališča ter se zatekel v njeno varno naročje. Teta Zora ga je odvedla iz stanovanja, ki je bilo razdejano, kot da je v njem divjal orkan, nadstropje niže pa ga je že čakalo pripravljeno ležišče. Zorina sestra Dana mu je sveže postlala na raztegnjenem dvosedu.

»Nekaj dni boš pri naju, srček, da si tvoja mamica v bolnici odpočije,« je dejala in mu pomagala pri slačenju. Jure je molče legel, ona pa ga je pokrila, sedla k njemu in ga božala po laseh, dokler teta Zora ni skuhala mleka. Prinesla mu ga je velik lonček, oslajenega z medom, toda Jure je samo odkimal. Od stiskanja čeljusti je imel občutek, da so njegova usta zabetonirana in ne bi mogel narediti niti požirka. Zaprl je oči, teti Zora in Dana pa sta mislili, da je zaspal. Takrat je slišal najlepšo zgodbo za lahko noč.

Teta Zora je sestri šepetaje pripovedovala, kako je gospod polkovnik, ki ga skoraj nič ni skupaj, z eno samo brco razbil vrata v stanovanje in se zakadil v dve glavi višjega Juretovega očeta. Zgrabil ga je za pas in ga kot vrečo krompirja vrgel po tleh, da je treščil z obrazom navzdol. Roke mu je zvil na hrbet, mu s kolenom pritisnil na tilnik in ga tako ukleščene držal vse do prihoda policistov. »Neverjetno, res neverjetno, kakšna levja moč se lahko skriva v tako majhnem človeku,« se je čudila, teta Dana pa je

pristavila, da ji je nekdo pravil, da je bil gospod polkovnik v mladosti uspešen športnik, judoist.

Čeprav sta se pogovarjali nemško, je Jure razumel vse. Prizor mu je oživel pred očmi, kakor da bi mu bil sam priča, ob tem pa je krč v njegovem telesu počasi popuščal. Herojstvo gospoda polkovnika, ki se je golorok spraval nad zverino, ga je naposled zazibalo v miren spanec in se mu za zmeraj vtisnilo v spomin.

Jure svojega očeta ni več videl. Ko se je mama vrnila iz bolnišnice, mu je povedala, da se z atijem ločujeta in da je odšel v tujino. Jure bi najraje zavriskal od navdušenja, a se je zadržal, saj ga je skrbelo, da bi mami spet dobila tisti obupan pogled. Čez nekaj mesecev se ji je res znova pojavil v očeh.

Bil je ponedeljek. Jure je nič hudega sluteč privihral iz šole in kljub zgodnji popoldanski uri mamo našel doma. Ni bila sama. V stanovanju se je drenjalo neznancev v poslovnih oblekah, mama med njimi pa je delovala zgubljeno kot Arči pri živinozdravniku, kamor

ga je nedolgo nazaj nesel, ker ga je zbil avto. Obiskovalci so mahali s šopi papirjev in govorili drug čez drugega. Vsi po vrsti so ponavljali eno in isto besedo – deložacija. Jure je ni poznal. Zdela se mu je zelo težka in nekako dokončna, saj je vsebovala zadnjo črko abecede, ki mu je pri izgovorjavi še zmeraj povzročala preglavice.

Da ga občutki v zvezi z deložacijo ne varajo, je potrdil gospod polkovnik, ki je tudi tokrat prihitel na pomoč. »Za prisilno izselitev gre,« mu je na kratko pojasnil. »Zaradi dolgov, ki jih je naredil tvoj oče, banka zahteva vaše stanovanje. Ampak se bomo že nekako zmenili.« Prijel ga je za ramena in na rahlo potisnil proti izhodu. »Igraj se tačas na dvorišču. Ne bomo dolgo,« je zagotovil, toda potem je trajalo in trajalo.

Preden so izterjevalci v spremstvu gospoda polkovnika zapustili stanovanje, so pretekle debele tri ure. Jure jih je preždel na hodniku, čepeč na stopnicah pred pragom. Bojazen, da bi lahko postal brezdomec, mu je vzela vse veselje do igre in ga prikovala na mesto. Kdo

je brezdomec, je vedel. Enega takega gospoda je večkrat srečeval v bližini šole in spraševal se je, ali bosta odslej tudi onadva z mamom tavalala po mestnih ulicah, otovorjena s plastičnimi vrečkami, in spala v parku.

»Ne skrbi, Jurči, ne bo nama treba na cesto,« ga je kasneje potolažila mama. Sedla sta za kuhinjsko mizo, da se pogovorita o njuni prihodnosti. »Banki moram vrniti ogromno denarja. Za mesečni obrok bo šla cela moja plača, zato si bom poiskala še popoldansko delo,« mu je razlagala z odločenostjo, kakršne pri njej ni bil vajen. »V najslabšem primeru bom odplačevala sedem let. Ampak midva bova zmogla, sine! Stisnila bova, kjerkoli se bo dalo, pa če bi morala jesti kamenje! Glavno, da sva skupaj in imava streho nad glavo, kajne, Juri?«

Jure se je strinjal. Ni mu bilo sicer jasno, kako bi lahko jedla kamenje, je pa razumel, da sta pravkar splavala po vodi nov televizor in njegov računalnik, ki naj bi ga dobil za rojstni dan. Toda v primerjavi z brezdomstvom je bilo to nedvomno manj hudo.

V naslednjih nekaj letih je Jure dodobra spoznal, kaj pomeni stiskati na vseh koncih in krajih. Večno prazen hladilnik in tudi ob nedeljah brezmesno kosilo, tuširanje s hladno vodo, da se ne bi potrošilo preveč elektrike, pozimi ledena spalnica zaradi varčevanja s kurjavo, odpoved vseh naročnin in članarin, tako za časopise, telefon kot celo za mestno knjižnico, kilometre vsakodnevnega pešačenja, saj je bila avtobusna vozovnica predraga, in ne nazadnje šivanje v blago povitih zamaškov na posteljnino namesto izgubljenih gumbov. Kolo, počitnice na morju, treniranje hokeja ali zgolj novi športni copati so postali zanj enako nedosegljivi kot polet na Mars. »Žal mi je, Jure, ne moreva si privoščiti,« je odgovarjala mama na njegove prošnje, ki jih je v začetku njunega zategovalnega programa tu in tam še izrekel, sčasoma pa se mu je »ne moreva si privoščiti« tako zarezal v možgane, da mu je sam od sebe zazvenel v ušesih, če je samo pomislil, da bi kaj potreboval.

In Jure je iz leta v leto potreboval manj. K temu je v veliki meri prispeval pogovor, ki sta

ga enkrat jeseni med grabljanjem listja imela z gospodom polkovnikom. Od osvoboditve izpod očetove strahovlade je Jure ob popoldnevih redno zahajal k njemu in mu pomagal pri vrtnih in hišnih opravilih. »Pa naj bo. Več rok več postori. Ne bo ti škodilo,« ga je sprejel gospod polkovnik, ko se mu je prvič ponudil, in potem sta kljub Juretovi začetniški nespretnosti postala uspešen tim. Skupaj sta vzgajala zelenjavo, obrezovala sadno drevje, menjavala tesnila na pipah, popravljala kosilnico, smirkala ograjo ali belila stene, ob delu pa se pogovarjala tudi o najrazličnejših drugih stvareh. Gospoda polkovnika je neprenehoma zanimalo, kaj se je Jure naučil v šoli, Juretova radovednost pa je najpogosteje drezala v polkovnikovo preteklost. Njegovih prigod iz službovanja v vojski in potovanj po svetu se ni in ni mogel naposlušati.

Neke srede konec novembra pa je Jure prišel h gospodu polkovniku kot črn oblak. Mračen in neobičajno tih je razrezoval folijo, s katero sta ovijala vrtnice za zaščito pred zmrzaljo, na polkovnikova vprašanja pa se je

v glavnem odzival z enozložnicami in s skomiganjem. Polkovnik je hitro nehal vrtati vanj in nato sta delala molče. Jureta ni razvedrilo niti zgrinjanje listja na kupe, ki je bilo zanj eno najbolj zabavnih opravil in ga je poimenoval dirka z vetrom. Tokrat je veter zmagoval. Jure je tako nezainteresiran vlekel grablje skozi travo, da je več listja ostajalo za njim in ga odnašalo v zrak, kot ga je on spravil skupaj. Njegove misli so bile drugje. Ves popoldan je podoživljal pripetljaj iz šolske jedilnice, ki ga je še vedno tiščal v grlu.

V času kosila je s pladnjem v rokah hotel prisesti k skupini sošolcev, kjer sta bila še dva prazna stola. Vsa ostala mesta so bila zasedena. Sošolka Petra ga je zaustavila, čim se jim je približal. »Ni prostora!« je vzkliknila in zgrabila naslonjalo praznega stola ob sebi. »Idi drugam, apetit mi boš pokvaril!« Nato se je zasukala nazaj k svoji družbi in se glasno zgražala, da se je ni dalo preslišati. »Kako si sploh upa pomisliti kaj takega?! S takšnim sirotlom cotlom jaz že ne bom sedela. Lahko se še kaj nalezem! Od revščine kar smrdi! Niti

normalnih tenisk nima! Skoz nosi iste gozdarje, kot da je s kmetov. Stavim, da jih je dobil iz kakega skladišča za reveže ...«

Jure bi se najraje pogreznil v zemljo. Zmeden je stal sredi jedilnice, ocenjujoči pogledi pa so se kakor muhe pasli po njem. Tudi potem ko se je spraznilo omizje v kotu jedilnice in je sam kosil za mizo, jih je neprestano čutil na sebi. Kosilo je bilo zanj najpomembnejši dnevni obrok in zmeraj je pojedel vse, karkoli je bilo na jedilniku, a ponižanje, ki ga je doživel, mu je vzelo tek. Odsotno je brodil po piščančji rižoti, solate pa se ni mogel niti dotakniti. Petrine besede so ga zadele v živo. Seveda se je zavedal, da je oblečen slabše od ostalih v razredu in da lahko o večini stvari, ki se drugim zdijo samoumevne, le sanja. Res je bilo tudi, da je celo leto hodil v istih pohodnih čevljih, ki so bili dejansko rabljeni in podarjeni od centra za socialno ogrožene. Prav tako se ni slepil, da ga sošolci jemljejo za sebi enakega, čeprav je veljal za nadpovprečno bistrega. Že kdaj prej so se norčevali iz njega, toda tega, da

bi smrdel od revščine, mu še nikoli nihče ni očitil. »Kaj pa če sem zares kužen?« ga je črvičilo po drobovju. »Kaj če mrzla voda in navadno milo nista dovolj, da bi uničila bakterije, in v resnici zaudarjam? Mogoče pa smrdi to, kar imam na sebi? Tudi meni se zdi, da imajo oblačila s centra nek poseben vonj in zmeraj me srbi koža. Ne maram jih! Grozna so! To je krivica, da jih moram nositi! Celo moje življenje je krivica! Zakaj sem ravno jaz takšen revež?!«